

מאת: אגנייסקה קובלסקה

חשבתם שפולין היא כזאת?

- זה לא שאנחנו מציבים דוכן ואומרים: עכשיו תראו משהו מרתק מפולין ותתעלפו מהתלהבות - ראיון עם קטז'ינה ויילגה

אגנייסקה קובלסקה: ביום ראשון מסתיימת שנת פולין בישראל. האם היא הייתה בולטת?

קטז'ינה ויילגה: כן, לפחות בקרב החוגים מעצבי דעת הקהל. העיתונות הישראלית כתבה הרבה יותר על התרבות שלנו. קודם פולין הופיעה בתקשורת בדרך כלל כאשר קרתה אצלנו תקרית אנטישמית או בהיבט היסטורי. ההקשר של הכתבות היה חיובי רק לעיתים רחוקות. במהלך שנת פולין בישראל הגיעו אלינו עיתונאים ישראלים רבים והם כתבו כך: חשבתם שפולין היא כזאת או כזאת (בעיקר אפורה, אנטישמית, משעממת), אבל יש שם כבר מועדונים מעולים, קורה שם הרבה באמנות המודרנית וורשה עשויה להפוך לברלין שנייה. מאמר כזה פורסם ב-"Time Out". לאחרונה קראתי דיווחים שדילגו על המבוא ופשוט כתבו: "מופע מעולה מפולין" או "האס – במאי גדול, חשיפה".

איך התכוונתם לשנת פולין?

התחלנו מהזמנה של יוצרים ישראלים לפולין. רצינו שהאוצרים וראשי מוסדות התרבות משם יגידו מה מוצא חן בעיניהם, עם מי הם רוצים לשתף פעולה. הזמנו כ-200 איש, גם ממוסדות שמחוץ לזרם הראשי, מכיוון שרצינו להגיע בעיקר לצופים הצעירים. הגיעו בעלי מועדונים, קומיקסאים. לא אילצנו לשום דבר. אם משהו תפס – מצוין, אם לא – חבל, אבל אין מה לעשות.

ומה התברר?

שיש לנו טעם דומה. שבמקום אמנות מסורתית הם מעדיפים את ארתור ז'מייבסקי, זוזאנה יאנין, מריוש טרלינסקי או קז'ישיטוף וארליקובסקי. הפתיע אותי שהם היו מסוגלים להחזיק מעמד ולשבת ב"קרום", מכיוון שזה כמעט בלתי אפשרי שקהל ישראלי יישב שעתיים וחצי ללא הפסקה. או שכל כך אהבו את האס. למדנו שאם רוצים שהקהל יגיע, עדיף לשאול את הפרטנר מה הוא רוצה לראות, ועוד יותר טוב – לעשות משהו ביחד. לכן במסגרת שנת פולין בישראל היו לנו כל כך הרבה קופרודוקציות.

מה הן?

למשל המחזה "בת-ים – טיקוצ'ין", שלאחרונה הוצג בפסטיבל "מפגשי תיאטרון של ורשה". זוהי קופרודוקציה של "התיאטרון העכשווי" מוורוצלב ותיאטרון "הבימה" מתל אביב. קשה למנות את הקופרודוקציות, אבל כדאי להזכיר את סדנאות הקומיקסאים הפולנים והישראלים שהסתיימו בהוצאת האלבום "קומפוט". אלו התמודדו עם סטריאוטיפים של פולנים, יהודים, ישראלים.

כבר בהתחלה ידענו שעלינו לגעת בסוגיות היסטוריות ולערבב אותם ביחס מתאים עם נושאים אקטואליים. סוגיות קשות היו צפות ממילא. לכן ארגנו את הסדנה "מרץ 68. פרידות וחזרות" שבמהלכה סטודנטים פולנים וישראלים ערכו חקר על אירועי מרץ 1968. זה הסתיים בתערוכה ביפו ובספר שאיגד את התוצרים.

לא יכולנו לדלג על "הדיבוק" של וארליקובסקי, מכיוון שהוא מציג באיזה אופן פולנים מתעניינים בסוגיות יהודיות. באיזו דרך אנחנו חושבים על זה, על תחושת האשמה שלנו, שחלק כלשהו מאיתנו, מהתרבות שלנו, נעלם וכואב כמו יד קטועה – איננה, אבל מרגישים אותה.

גם המחזה "בת-ים – טיקוצ'ין" דיבר על יחסים פולניים-יהודיים קשים, על סיורים במחנות ההשמדה, על שיתוף פעולה עם הכובש, על הלשנה על יהודים, מנקודת ראותם של בני 30. רצינו להגיע לאלו שמכירים את פולין רק מסיורים של בתי הספר, מספרי הלימוד או מסיפורים של סבתות, לא בהכרח חיוביים.

האם למתקפות לאומיות כמו "שנת פולין בישראל" יש בכלל טעם?

אם מתקבלת החלטה שמארגנים שנת פולין, מגיעים בעקבותיה גם כספים ואפשרויות רבות יותר. במקרה של ישראל, שבה הידע על התרבות שלנו היה כמעט אפסי, יש משמעות למתקפה מסיבית. גם לישראלים, מכיוון ששלחנו לשם הרבה עיתונאים שהפסיקו להסתכל על ישראל רק בקטגוריות של ניוז מלחמתי. אבל זה לא שאנחנו מציבים דוכן ואומרים: עכשיו תראו משהו מרתק מפולין ותתעלפו מהתלהבות.

האם האמנים נגעו בדרך כלשהי בפוליטיקה השוטפת, הגיבו למצב?

כמעט ולא, חוץ ממחאה של ארתור ז'מייבסקי, שמשך את עבודתו מהתערוכה "היסטוריה של אלימות" בחיפה, מכיוון שהיה בדעה שתערוכה על אלימות שנפתחת בעת מבצע בעזה ולא מתייחסת למבצע הזה – היא צביעות. היו גם התייחסויות לא כל כך ישירות, כגון עבודות בתערוכות שדיברו על תנועות רדיקליות של מתנחלים בגדה המערבית. אם ניתן לקרוא לזה מעורבות שלנו בסוגיה הפלשתינית? לדעתי לא.

ולמה עשיתם גם פרויקטים באוטונומיה הפלשתינית?

מפני שהיה צורך בכך. אם יש לנו בישראל אוצר מהמוזיאון לאמנות מודרנית, סבסטיאן צ'יכוצקי, אז למה שלא יעשה סדנה באקדמיה לאמנות באוטונומיה? הייתי מגדירה את הפעולות הללו יותר בקטגוריות של סיוע, מאשר אמנות. פרופסור אירנאוש קשמינסקי נתן באוניברסיטת אל-קודס הרצאה על "סולידריות" בשם "סולידריות כתנועת חירות ללא שפיכות דמים". זה חשוב, מכיוון שהוא מציג דרכים שונות להילחם על שלך. יאצק קורטוס, שינגן בקונצרט הסיום של "שנת פולין בישראל" יסע גם לבית-לחם. ניסינו לא להיכנס ישירות לפוליטיקה, זה לא התפקיד שלנו, אבל גם לא צינורנו את העבודות. אם אמן רצה לומר משהו – הוא אמר.

ביום ראשון יהיה הסיום. הישראלים צוחקים שזו העונה התרבותית הארוכה ביותר בתולדות העולם...

כן. אמנם רשמית מסיימים ב-24 במאי, לאחר 140 פרויקטים, אבל זה לא הסוף. ביוני נפתח בתערוכת דיזיין שהופקה ע"י קרן "בנץ-זמיאנה", להקת "מיץ&מיץ" תיסע להקליט אלבום ואני מקווה שהיכרויות שונות שנוצרו במהלך הפרויקט יניבו פירות בשנים הבאות. זאת תהיה ההצלחה האמיתית של "שנת פולין בישראל".

קטז'ינה ויילגה – מומחית למדעי התיאטרון, עובדת במכון אדם מיצקייביץ', מתאמת "שנת פולין בישראל". קודם לכן עסקה בפרויקטים בתחום התיאטרון, המחול ופרויקטים בין-תחומיים של תרבות הנוער. הייתה שותפה להפקת פרזנטציה פולנית במסגרת "ליל – עיר בירה תרבותית של אירופה 2004" ופסטיבל התיאטרון "אקספרס פולני 2" בברלין.